

...andibus utr. Bolognensia D. D. Josephi Flaez a Valle. . . . 10.

INSTITUTIONES
IVRIS CANONICI,
QVIBVS IVS PONTIFICIVM
SINGVLARI METHODO
LIBRIS QVATVOR
comprehenditur;



AB IOAN. PAULO LANCELOTTO PERVINO
*Conscripta, & in Aula Romana, Mandata Pont. Max. ab
illustribus viris olim recognite.*

His nouissimè accesserunt Interpretationes, quas Glossas vocant; quibus loca omnia, vnde contextus desumptus est, indicantur; plerique declarantur; nonnulla per Sacrosanctum Concilium Tridentinum hodie immutata adiutoriatur.

Nec non Adnotaciones, pauca, quibus nonnulla ad sensum Theologorum exactius explicantur nunquam antebac impressæ

Item Commentariolum, quo conscripti operis & ratio, &
Historia quædam continetur.

Accessit etiam ipsius Lancelotti episcopulum, De COM-
PARATIONE VTRIVSQUE IURIS.



L V G D V N I,

Apud Gulielmum Rouillium, sub scuto Veneto.

M. D. LXXXI.II.

CVM PRIVILEGIIS SVMMI PONTIFICIS.
Ges. Maiclt. & Regis Christianissimi.



Manuscript signatures and notes written vertically along the right margin of the page:

Manuscript signatures and notes written vertically along the left margin of the page:



I O. F R A N C I S C V S
G A R D I N A L I S D E
G A M B A R A.

JOAN. P A V L O L A N C E L L O T T O
I. C. S. D.

DE Institutionibus ad Ius Canonicum à te conscriptis, quas nuper ad me misisti, est quidem quod tibi gratias agam, sunt enim huiusmodi, ut eas ego loco magni à te munieris, habere debeam. Sed omnino nimis diurna libri huius expectatione nos torsisti, agitur enim annus sextusdecimus, quo ego Perusiae preceptore prima Iuris Civilis initia urgebam, & tu iam tum opus huiusmodi sub incude habebas, idque propediem editurus videbaris, unde quod tam diu illud continueris erit fortasse qui te accuset. Quid dicam? quod ne nunc quidem illis editis fidem tuam liberasti? etenim Commentarij quod præteritis annis edidisti libro secundo asseris à te quadam in contexendis Institutionibus consulto fuisse prætermissa, quod ea notulis nescio quibus explicaueris, ac quasi cum fænore reddideris, & tamen notulas nullas: quas viderim, editis à te nuper Institutionibus adscripsisti. Quod licet ego, cui tuum iam pridem perspectum est iudicium non nisi optimo consilio factum rear,

INSTITUTIONVM IVRIS CANONICI

LIBER PRIMVS.

a **G** **I** O. P A V L V S. In huius operis prin-
cipio quædam sunt prænotanda;
videlicet, quæ sit auctoris inten-
tio, quæ materia, quæ utilitas, cui
parti Philosophiae supponatur,

*Auctorius
intentio.* quis modus agendi,
& quis libri titulus.
Intentio auctoris
fuit scribere pro ty-
ronibus librum ad
faciliorem introdu-
ctionem ad Iuris Ca-
nonici cognitionem,
& ad similitudinem Iuris Civilis. Putabat id conve-
nire, ut scriberetur nomine Pontificie, ut claret in
Proce. & in j. lib. Cōm. vnde hoc latissime dicit.

Materia. Materia, sicut omnes libri Iuris Canonici ha-
bent omnes recepti, vnde hæc institutiones fuerūt de-
sumptæ, & res in dictis libris contentæ.

Utilitas. Utilitas est, quia his institutionibus lexis &
intellexis, facilius peruenitur ad cognitionem
Iuris Canonici: & sic peruenitur ad Scientiam di-
scernendam inter æquum & iniquum: & reddendi
vnicuique quod suum est. xij. q. iiij. c. cum deuotissi-
mam, & inst. de iustit. & iure §. iuris.

*Cui pars
Philoso-
phia liber
supponen-
tur.* Supponitur Ethicae, id est, morali scientiæ, si-
cū: & alij libri iuris: vnde inquit Imperator ho-
minum more: intendimus corriger. l. j. C. de se-
cun. nupt. & infra de vi. & hon. p. zlat. per totum.

*Modus
agendi.* Modus agendi est talis. Propter proposito
ac præfixo duidit auctor opus suum in quattuor
partes sive libros. In prima parte posuimus originem, & ex quibus constat ius Canonicum, tractat de personis, & eorum officiis & beneficiis. In secunda tractat de rebus, tam spiritualibus, quam temporalibus. In tertia de iudiciis ciuilibus. In quarta de iudiciis criminalibus, & de censuris ecclesiasticis, quas quis incarrit ob commissam cri-
mina: & sic terminat opus suum diuidens illud
in quattuor partes. vnde versus.

Personæ nos primæ ducunt pars. Resq. secundus.

Tertia, d. s. Iudicis; Crimina quarta premis.

*Quatter-
marianus
merus.* Est autem quartarius numerus, secundum Pi-
thagoricos, insignis & nobilis. Hinc copula con-
iugalis est restricta: usque ad quartum gradum:
hinc quatuor elementa, quatuor in corpore hu-
mores, quatuor cœli plaga, quatuor annitem-
pota, quatuor venti cardinales: & substantia est
quadripartita: cum alia sit corporalista tatum, alia
vegetativa, alia sensitiva, alia intellectiva. item
nomen Dei tetragrammaton. i. quatuor litera-
rum, & ex quaternario oritur Decas: nam unum,
duo, tria & quatuor producent decem, quæ de-

cas est omnium rerum genetalissima, de qua per
Tuaq. de præscrip. §. j. gl. iiiij. super verbo per de-
cem annos, & per Rodig. lect. antiqu. lib. xij. c. ix.

*Institu-
tiones.* Titulus est & operis inscriptio: Institutiones

iuris Canonici: quia scilicet his iuuenes ad per-
discendum ius Ca-
nonicum instituuun-
tur & ordinantur.
Sunt enim institu-
tiones, præceptio-
nes ac elementa
quædam, sive disci-
plinae cuiuslibet e-
lementa: alias autem verbum instituo varie su-
mitur, vt not. infra de institut. in rubr.

Pontificie. b Perusinus. Id est, de Perusia, quæ est antiquissima, & inter primarias Etruriaz ciuitates, pe-
titq; semper viros bellica laude, & virtusq; iuris
scientia insignes, aliisque innumetis dotibus est
conspicua. Ideo autem sic expone: quia non sequi-
tur necessario: Appellatur Perusinus, ergo est de
Perusia: sola enim nominis similitudo non est
satis ad confirmandam cuiusque originem. l. fin.
§. pen. ff. ad municip. de incol. de quo late per
Legistas in rub. ff. solut. mact. qui ex hoc inferunt
ad multas questiones. Et hoc ideo adiecit au-
tor ad designandam suæ familiae & agnationis
diuersitatem ab iis, quæ eiusdem nominis Lan-
celotorum reperiuntur Romæ, Mediolani, Flo-
rentiæ, Spoleri, & forsan etiam alibi.

c Candidatus. Id est, nouitiis scholaribus. Et sic
not. quod hic liber non est scriptus d. Clericis,
prout liber Gregorianæ compilationis, & liber
Sexti, & Clementinæ. Sic & Iustinianæ. Insti-
tutiones suas cupidæ legum iuuenti nuncupa-
uit: non autem iure consultis consummatæ. Ap-
pellat, autem candidatos huiusmodi nouitios, Can-
dida. Cum translatione ab his, qui ad magistratum dati
aliquem apud Romanos adspirabant, qui per co-
nitia induit toga candida, suffragatores rogan-
do, & obsecrando incedebant.

d. Salutem. Solet autem dubitati apud Rhetores,
an salutatio sit pars epistolæ, vt not. in procem.
Sexti, libri. argum. quod non Clem. si summus.
§. j. de sentent. excom. Putat autem Plato, scribens
ad Dionysium, dum ad amicos scribimus, in in-
scriptione epistolæ non gaudere, sed bene agere
ponendum esse: sed certe qui salutem precatur,
bene agere precatur. Sed quid operatur salutatio?
Respon. si sumus in priuato, operatur remissionē
iniuriaz Bald. in l. j. ff. de lib. & postum. cap. omni
xxiiij. q. ij. Sic contra, non salutans prius salutare
solitus, inimicus praesumitur. not. in cap. cum
*Salutatio
an pars e-
pistola.
Bene a-
gere.
Salutatio
quid ope-
ratur.
Salutare
solitus
Salutans
summis
inimicus.*



INSTITUTIONVM IVRIS CANONICI

LIBER SECUNDVS.

DE RERVM DIVISIONE atque illarum administratione.

Res

Res ^a Etum. Accipe verbum hoc largissime, ut comprehendat tempore corporales, & spirituales, corporales, & in-

corpo-
rales, iuxta ea, quae
habentur in l. rei.
ff. de verb. sig. & in
l. ff. si cert. pet. &
per Abb. in ea. j. de
re. iu. & no. in c. j. de
reb. eccl. non alien.
in vj. & passim.

b Superiori libr.
Imitatio principij
libri secundi institu-
tionum iuris ci-
vili, & est arg. Q
etiam in principiis
librorum facienda
est continuatio.

c De iure persona-
rum. Scilicet a titu-
lo de iure persona-
rum usq; huc, licet
interventi sunt ali-
quicunclii, qui licet
principaliter non
tractent de perso-
nis: habent tamen
materiam annexam
& dependetem, vt
est ille de p[ro]ben-
dis cum aliquibus
sequentibus. vt in
d. iu. in princ. fac.
l. cum de laionis.
§. asinam. ff. de fid.

instrum. l. quæ religiosis. ff. de tei vendi. l. arbor.
ff. com. diuid. c. super. eod. de paroch. & per Abb.
in c. quando. in princ. de iudi.

d Videamus. Sicut promissimus supra. de eccles. consticuit. §. fin.

e Diuisio. Hæc diuisio sumpta fuit ex his, quæ
ponunt Abb. & Doct. in c. consulete. de Simon.
& in c. quando. de iudi. faciunt quæ ponit lo. de
Sel. in tract. de beneficio. parte prima. quæst. viij.
num. lxxvj. & nu. xxxiiij. & Gamma. in tract. de
permis. beneficiis in prin. ou. lxiv. & Rochus de

Cutte in tractat. de iur. patron. in verbo ius. nu. j.
ff. Spirituales sunt. Non tamen quod licet plutes,
& plutes sunt res spirituales, diuersimode tamen
sunt spirituales. Quædam enim secundum essen-
tiam: ut dona Dei. c. j. vbi not. j. q. j. ite sanctorum

*Res quæ-
spiritua-
tione spi-
rituales.*

reliquie. Quædam
proprietatum, ut est
religio. Quædam
quia dependent a
potestate spirituali.
li. Quædam ratio-
ne officij. Quædam
quia annexa spi-
ritualibus. De qui-
bus omnibus pot
Abb. in cap. consuli-
lere. de simon. vbi
ponit, quis sit effe-
ctus an uno vel
alio modo res sit
spiritualis.

g Quæ corporis.
In consequentiam
tamen bene com-
paratae gratia spi-
ritus; cum spi-
ritua-
lia sine temporalib-
us subsistere non
possunt. j. quæst. iii.
cap. si quis obie-
tit. & infra. de reb.
Eccl. alie. in prin.
Et propterea non
dixi simplicitet ha-
iusmodi res com-
paratas causa cor-
poris & non spiritus,
sed non tam. &c.
qua si dicat quod &

ria, & his similia. Tem-
porales sunt, quæ non
tam spiritus quam cor-
poris & gratia pro Ec-
clesiasticis ministeriis,
sacrorumq; ministro-
rum vsu sunt compa-
ratæ; ut sunt prædia,
domus^h, & fructus de-
cimalesⁱ.

**Res spirituales sunt aut in-
corporales aut corporales: &
corporales dividuntur in sa-
cramenta, in res sacras, sanctas,
& religiosas. h. d.**

Rufulus^k spiritualium
quædam sunt incorpo-
rales, quædā vero cor-
porales. Incorporales

spiritui deseruiunt, licet
immediate corpori.

h Domus. Intellige de domibus profanis, quæ
tamen sunt in dominio eccl[esi]æ, & forte alicui
locatae, non autem religiosæ quæ magis sunt de
membris spiritualium rerum.

i Decimales. Fructus dicit non ius decimandi;
quia illud spirituale est: ut infra de decim. in
prin. cap. ad hæc ext. de decim. fac not. per Abb.
in cap. i. de iuramen. calmm.

k Rufulus. Sub diuisio.

a Virtutes



INSTITUTIONVM IVRIS CANONICI
COMMENTARIUM.

FLAVIVS VRSINVS FERDINANDO

FARNESIO S. D.

A L. Febr. accipi abste litteras das Idibus Ianuariis quas mihi iucundas fuisse, non arbitror necesse esse me ad te scribere, cum ex te nihil ad me profici sci posse, nisi incundissimum: iampridem exploratum habeas. Sed profecto posteriores haec fuerunt gratiore, quod vna Commentarium Lancelotti nostri secum attulerunt. Amo enim vehementer ingenij illius elegantiam. Legi itaque totum uno fermè (ut sic dicam) haustu, probauique penitus tuum de libro iudicium: maluissem tamen, tam secundo curiu incuoatum à se negotiu processisset, ut huius nuper à se compositi libelli argumentum illi defuisse: nam & librum Institutionū ipsarum nunc teneamus, & ipse amicis vsus fuisse melioribus, candidioribusque. Quos tamen ille Commentario illo suo adeò strenue (meo quidem iudicio) vlciscitur, ut mihi aliquo pacto suis illis detraetoribus debere videatur, qui tam elegantem libellum conscribendi sibi occasionem dederint. Eum ego pluribus legendum exhibui, probatusque est ferme ab omnibus mirum in modum: ferine, inquam, nec enim obtineri potuit, quin illico semidocti, quidam Commentariolum momorderint, non quin, qua Lancelottus de compositis à se Institutionibus differeret, vera non confiterentur: sed quod in eo illum non obscurè aliquid Institutionibus Iuris Civilis detrahere conatum esse prædicent. Is enim uno, aut altero in loco eius libelli dicit, quædam in illis esse ambigua, perplexa, & quæ in unicem pugnantia videantur: cum tamen Justinianus nihil esse in toto iure ciuili ambiguum, vel contrarium scriptum reliquerit? Respondi eos Momum agere, qui cum Venerem non posset, sandalū ipsius quasi ob treperum dicitur improbae tantum autem abesse, ut ciuibus Institutionibus aliquid detraxerit, ut ego illis in eo plurimum a Lancelotto nostro tributum esse non dubitem, quem sciam illarum elegantiam non solum laudare, sed admirari solitum: sed profecto in eos interdum incidimus, qui indigni sint, quibus respondeatur. Sed de hoc alias. Sum equidem delectatus vehementer cognovisse extuis litteris te cum delecto studioissimorum iuuenum numero quotidianis relectionibus, ac diputationibus in iure ciuili exerceti. Hanc enim ego optimā, ac solam prope proficiendi rationem esse semper statui, præsettum si non tam ostentationis, quam descendī ad sit studium cum lepore quodam ac nobilibus adolescentibus digna consuetudine coniunctum. Utinamque mihi interdum ab urbano isto, atque aulico ambitu secedere, & ad ista vestra studia salua existimatione reverti liceret, profecto ad vos conuolarem illico, ubi & cum libris diutius, & attentius versari, & remoto ab omni molestia cum optimis commilitonibus securam, ac prope beatam vitam agere liceret. Sed quando inibi nunc hoc non datur, tu, quem ego me esse alterū semper statui, dum licet, fruere honestissimo isto, ac iucundissimo otio: sed ita fuere, ut interim non obliuiscaris eius quod Catonem usurpare solitum ferunt. Non minus, scilicet, ouj, quam negotij redendam esse rationem, ac studi osum iuuenem Bernardinum Alphenum meo nomine saluete iube. Romæ, Non. Febr.

Flavius hic unus
Cardinalius Ursinus.

Commentarius
Lancelottus re-
prehensionis.



*COMMENTARII INSTITUTIONIS
IURIS CANONICI
INCIPIT*

LIBER PRIMVS.

*Ioannes Paulus Lancelottus Perusinus Utriusque Iuris
Candidatis Academia Perusinae S.D.*

*Auctor sepe
decedendis In-
stitutionibus
requiriens.*

*Mos coniugum
absentium sibi
inuicem inco-
gnitum.*

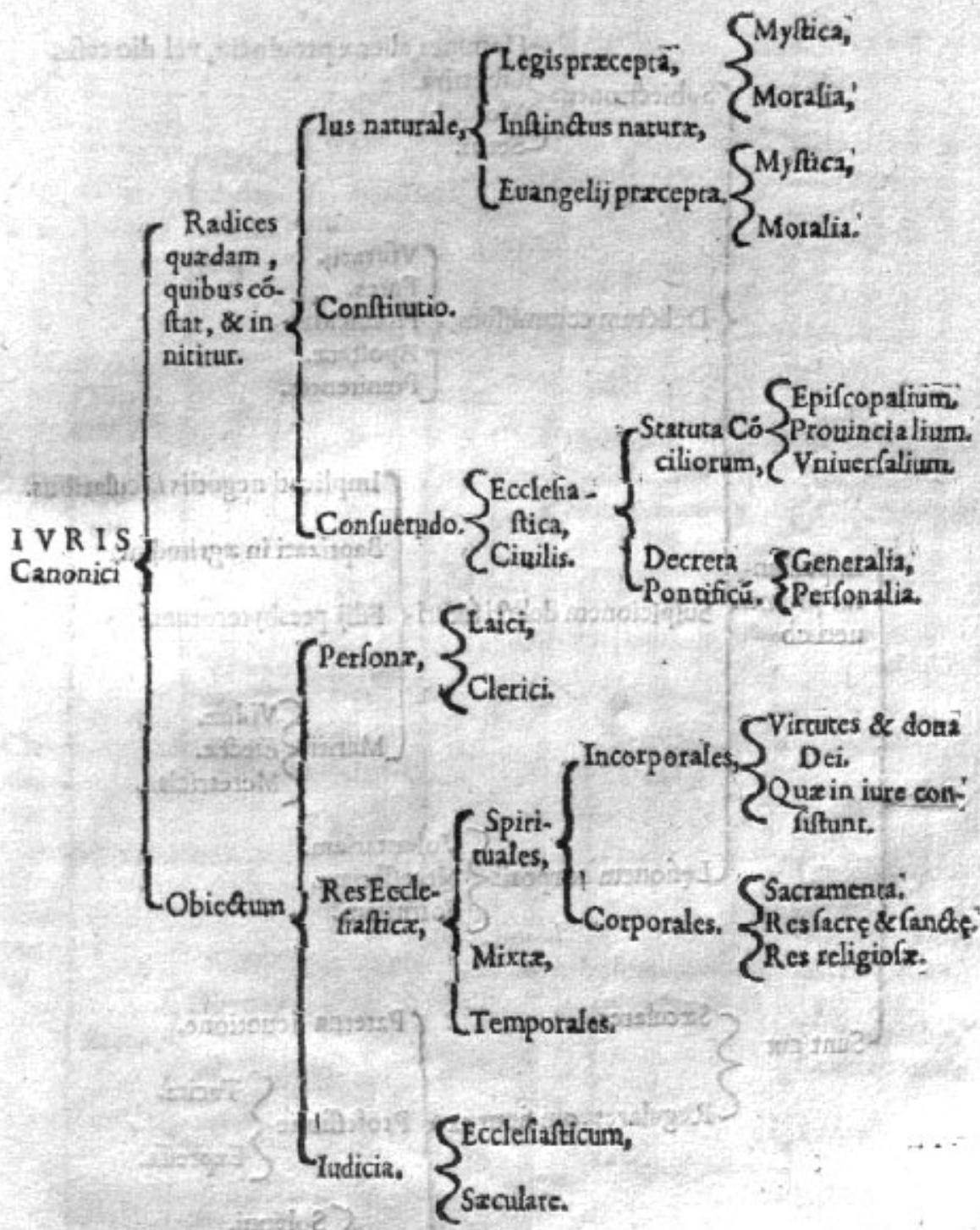
*Cosmogra-
phie.*

*Exempla qua-
dam operis au-
tori substra-
cta.*



Sed vīs veltris, tum absens litteris, tum præsens interpellationibus pulsatus facile intellexi (Iuris studiosi) quanto Institutionum Iuris Canonici desiderio teneamini. Quarum copiam, cum vobis facere honestissimis rationibus hoc tempore impediatur, agam vobiscum ut aliquando eos solere animaduerti, qui longo terrarum intervallo disiuncti, neque sibi de facie inuicem cogniti per litteras sponsalia, vel per procuratorem contrahunt. Nam si cito congregari impedianter, & congressus moram interim non nisi egre pati possint, proprij oris ex viuoductam effigiem, & omnes corporis partes egregie exprimentem vicissim sibi mittere consueverunt, tum ad leniendum desiderium, quo alter alterius conspicendi tenetur, tum vero etiam, vt ex ipsa oris effigie, & totius corporis lineamentis coniugis mores, & ingenium, vel quoquo modo saltem coniiciant: sic vos quoique opus ipsum in publicum dare prohibemur, detinebit exiguis iste libellus, quo ea quae in quatuor Institutionum ipsarum libtos à nobis congesta sunt, non aliter complexi sumus, ac facere soleant Cosmographi, cum late patentes prouincias, atque adeo orbem ipsum angustis chartularum spatiis concludere nituntur, veluti enim iis multi prætereundi sunt terrarum, ac marium tractus, & insignes saepe ciuitates occultandæ: satis que habent, si clymata ipsa, & principales mundi partes, ac Metropoles vrbes, vel exiguis picturis indicent, cetera inspectorum conjectura relinquunt: ita mihi plurima in hoc opusculo præterire necesse fuit, que tam angusto spatio concludi, vel commode representari non potuerunt. Erit igitur vestri indicij ex hoc libello iustum, atque integrum ipsum opus quasi ex vnguis, non dicam leonem: sed prout statueritis extimate, mihi quidem satis id fuerit, si, vt in communis studiosorum utilitatem aliquid pro exiguitate ingenij confert, me nullam intermisce diligentiam, nullis perterritū fuisse laboribus, vel incommodis, nullis denique pepercisse sumptibus docero, si proposito, atque coepitis exitus minus responderit, in nobis culpam omnino nullam residere, atque vt breue hoc totius operis compendium libenti animo conscriberem, non solum vestra causa adductus sum, vt vos scilicet mei amantissimos aliquo demereretur officio, verum etiam mea. Nam cum in vrbe plura mihi necesse fuerit libri illius nostri exempla exscribenda curare, eaque saepe per longa temporis spacia non solum apud Censores operis, verum etiam apud alios plures fuerint, & in diuersorum manus deuenient, illorum vnum mihi à gravissimo viro subtractum fuit,

& alia



DE
C O M P A R A T I O N E
 I V R I S P O N T I F I C I I E T
 CÆSAREI, ET VTRIVSQUE
 I N T E R P R E T A N D I
 R A T I O N E.



Praelectio in Rubricam extr. de Testamentis.

IO. PAVLO LANCELOTTO
 L. G. PERVSINO AVTORE.

IN VIRTUTE,



ET FORTRAN

L V G D V N I;

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXIII.

CUM PRIVILEGIO.

ILLVSTRISSIMIS ET ERUDITISSIMIS
HENRICO ET CAMILLO GÆTANIS FRATIB.
Ioan. Paulus Lancelotus I.C.

Perusinus S.D.



V M post peractum felicissime cysam studiorum vestrorum redditum in patriam paratus, quam magnitudine turbac nos ya Perusina Academia vestri desiderium sitis reflecturi, cum argumentis multis tum ex eo facile potuimus conincere, quod quamprimum est id auditum, bona pars iuris studio fororum, qui non omnino prima initia vrebant: sed qualescumque in iure progressus fecerant, vos quasi duces quo sae seculi in album iurisconsultorum referri se, atque adscribi curauerunt, vobis hinc discendentibus et ipsi evoluturi. Quis enim non torqueatur, qui diu suauissima vestra, atque omni genere virtutem, ac leporum resertissima consuetudine frui solitus intelligat sibi in posterum tanta vestra humanitate, et tanta comitatem, dum tam illustri bonitatis, et prudentie ad limitandum proposito exemplari esse carentur: si illi hinc discendentis quodquo saltet modo desiderium frustrantur suum. Nobis autem inter precipibus quid erit agendum, quibus neque hinc commigrare licet, et nibi omnis discensus vester est agerrime serodus, verendumque est etiam ne magnorum prestantissimorumque virorum (quibus Romana curia abundat) consuetudine implicitis vobis tenuiores, inelegantioresque absentes amici, vel inuitis, ex animo penitus affluant, quanam ratione iactur e huic nostrae occurramus? Ceteri, quid acturi sint, nescio. Ego quidcm, quando aliter conceptam ex discus vestro animi mo'ciliam excutere non licet) eos nunc mihi imitando esse statui, qui aliquo sibi nec studinis vinculo coniunctis longam peregrinationem adornantibus imaginulam, vel anulum, vel quid his simile profiscientibus largiuntur: quo largientium memoriam diutius absunti retinere, ac conservare videntur, si que inter eos mutui (vt Poeta inquit) amoris monumentum, ac pignus. Id autem erit huiusmodi quod ex vobis ex mihi maxime congruere existimat: nempe libellus. DE COMPARATIONE VTRIVSQUE IURIS: quo nos hoc anno nostris interpretationibus prælustrimus, usque ipsum Pontificium Cesareo longe prestare ostendimus. Conuenit autem id (quidquid est munusculi) vobis quam maxime, non modo quod eius iuris fuerit semper studio sumique peritissimi nunc habemini, verum etiam quod id ipsum per Bonifacium octauum gentilium destrum Pontificem Maximum, maximum incrementum repperit, cum illud rude, atque inchoatum tantum antea vndeque prope absolutum Sexti (vt appellatus) editione reddiderit. Mibi vero ex idipsum engruit, quod in eo iure interpretando etatem consumpsi fere omnem, viamque eius capessendi expeditiorum posteris aliquando reddidi. Acerbitis igitur lucubrationem nostram quasi exiguum quandam iuris Canonici imaginem, tamen manu depictam, quam ergo si propriis coloribus effingere, et illi viuum reddere possem, nibil dubito quin (quod Plato de virtute dicebat) mirabiles sui amores apud studiosos enimes excitaret. Sed qualemcumque illam accipietis tamquam nostrae in vos testem obseruantia, non ut eam ab iniuidorum obsecrationibus (ut vulgo scriptores a suis patronis efflagitare consuerunt) dulcedate vestra tueamini neque enim ita scripta est, ut iniuidas apud quemquam existare debeat, et qui aduersus iniuidos, certa foreisque se praemunire, si videntur mihi eodem tempore de se sentire gloriose ac superbe, de ceteris prave, ac maligne. Tum is ego sicut sane, qui illorum scriptis soleam admodum iniuidere, qui plurimos habet iniuidos, iniuidantque ipsam illis vehementer iniuideo, atque ut in hominibus senectutem, ita in scriptoribus iniuidion optatissimum malum appellare consueui. Nam et si ea per se prava est ac detestanda, est tamen testis virtutis, nec nisi summa petere consuevit, a summitate autem nostra tam procul absit lucubratio, quam ad eam accedit prope vestra in me benevolentia, meaque in vos vicissim obseruantia quarum utraque ita iam peruenit ad summum, ut incrementum recte non poshit, utque in vos ego auditores habuisse glorios clarissimos: ita vos contra doctorem audiuisse me non omnino obscurum recordari ne dedignemini. Perusie id. Maij. 1573.


DE COMPARATIONE
IURIS PONTIFICII ET
CÆSAREO, ET VTRIVSQUE
interpretandi ratione.

Io. PAULO LANCELOTTO AVCTORE.

Igitur omnes, ac iura omnia in dirigendis humanis actionibus ad bene, heateque viuendum, non aliter se habent, quam habent, frena, & calcaria ad incitandos, & moderandos gressus, & cursus equorum. vnde cum lex iubet alieno abstinere, ab iniuria temperare, neminem denique hominem lacerare, contrafascientibusque poenas addit, nobis, ac cupiditatibus nostris quasi frena quædam iniicit, & habenas premit, flagellisque coerset. Cum vero honesta iubet, atque ad ea pœnitus nos allicit, natura humanæ ad bonitatem stimulos addit, & calcaria subdit: demum cum quædam benigne indulget, permittit, vel tolerat, habenas laxat. Sed tamen tam cohibendo, quam incitando, quam etiam indulgendo ad unicum tantum, ac certum finem genus humanum dirigit, nempe ad bene, heateque viuendum.

*Erga homines
qualiter scha-
beant leges.*

Sed illud mirum accidit hic in renam cum humana mens una sit, vnius tantum sit humanus intellectus, una demæ generis humani natura: cum moderantur leges, vniuersales & illas esse oportuit, & decuit, cum tam interea ille multa sint, tam varia, tam contraria vni homini præcipientes: ut speciem interdum nobis referant plurium infelorum cundem equum in varia, ac diversa eodem tempore agentium, & distraheant: ita ut quo tempore hic calcaria admover, eodem etiam ille habenas controllat, alias ingitum verrat: quo nihil videtur fieri, ex cogitari potuisse incongruentius, & absurdius. Nam cum leges nobis dominantur, certe vel Euangelica veritate admonente duobus dominis diversa, immo contraria iubentibus obtemperare, non magis possumus, quam equus eodem tempore cursum aripere, sittere, ac circumduci. Huius rei exempla sunt in promptu, nam ut omittamus magnam interius naturale, & gentium diversitatè, quæ nemini nota non est, quam magna est diversitas inter ius Pontificium, & Cæsareum: quibus duobus vniuersa ferme Christiana respulca regitur: quæ multa utroque iure statuta municipalibus legibus quotidie immuratur. Ette ius civile, vt sit locu finis, induxit usucapiones, & praescriptiones, quas dispositi procedere, & compleri etiam si possessori mala fides superueniat. I. cum notiss. C. de prescript. xxx. vel xl. ann. At ius canonicum inhibet omnino praescriptiones scientia rei alienæ, & sic mala fides superueniente, cap. vigilanti. & cap. fin. de prescript. cap. possessor. de te indic. in vj. idque (ut quidam

*mens hu-
mana, non
intellectus.
Liges diversa
ac contrarie.*

*Praescriptio quæ
rarié conser-
vata.*

Prælectio in

rata sint) rursus dedicas, ac præterita studia quasi retexas? Quanto satius ita rem temperare, ut cum scias, quid iure ciuili contineatur, statim etiam quid iure canonico sit immixtum, perdicas. Mitto, quod in Romana curia nemo vel iudicis, vel patroni partes honorifice substinet potest, qui non impense iuri Pontificio operam dederit. Adde, quod vix potest contingere, ut quis recte canonicum ius teneat, quin idem & ius ciuile callcat. At qui ius ciuile tenent, ius vero Pontificium ne olfescerint quidem, multos inuenias. Vnde cum vos ad ius Pontificium horrort, potius ad utrumque ius, quam ad alterum tantum horrort. Itaque date operam, ut iuri canonico incumbentes, sumul etiam in utroque iure ita proficiatis, ut vos quoque inter Præpositos, Abbates, Archidiaconos, Cardinales, Ostienses, demum inter iummos Pontifices, & ceteros insignes viros, quibus hæc facultas sola abundat, numerari valeatis.

P R A E L E C T I O I N R V B. E X T.
de testamentis, & ultimis voluntatibus.



E D accedamus iam ad interpretationem rubricæ nostræ, cuius est inscriptio, **D E T E S T A M E N T I S, E T U L T I M I S V O L V N T A T I B U S, & cap. Q U A M E S S E S.** sub ea positi, qui tractatus se ipsum commendat, ut appareret ex l. j. cum congestis ibi per Doctor. C. de sacro sanct. eccl. pro cuius intelligentia clarius paulo altius, quam communiter faciant doctores exordiendo considero, quod immortalitas, cuius consequendæ studio omnes homines stimulantur (ut mihi quidem videtur) considerari potest quatuor modis. Quædam enim appellari potest immortalitas perpetuitatis. Quædam immortalitas beatitudinis. Quædam gloria. Quædam vero successionalis. Perpetuitatis immortalitas est, cum quid dicitur immortale eo tantum respectu, quod perpetuo, & in æternum durat: ut cum dicimus humanas animas esse immortales, intelligimus enī illas perpetuo perdurare iuxta illud Poëtae, Morte carent animæ, & ita sumitur in l. properandum. C. de iudic. dum dicitur, cauendum esse ne lites fiant penitus immortales, id est, ne perpetuo perdurent, sic ex contrario cum lis amplius non durat dicimus litem mortuam, vel mori. l. cum lice mortua, alias i. ff. iudi. sol. & in l. iiij. ff. gesta. ff. quæ in fraud. cred. Immortalitas beatitudinis est, cum quis dicitur immortalis non solum quia perpetuo duraturus est, verum etiam futurus est perpetuo beatus, hinc apud sacros scriptores verbo vita, beatitudo saepe designatur: ut cum dicitur: Hoc fac, & viues, Luc. cap. x. id est, heatus eris & rursus: Qui credit in me vitâ habebit æternam, Ican. cap. v. id est, beatus erit, fac. cap. Christiani de consecra. dist. ij. nec enim is, qui non credit, vel mandata non seruat, firmortalis respectu perpetuitatis, quia, & eius anima perpetuo perdurat: sed cum sempiterna infelicitati sit deputatus, creditur non tam perpetuo viuere, quam perpetuo mori. fac. cap. per venerabilem. ante fin. qui fil. sint legit. & cap. qui sine. xxv. quæst. ij. & quod ex symbolo Apostolico tenemur credere, scilicet vitam æternam, intelligendum est de æterna beatitudine, & hæc veluti bene gestis adquiritur: ita prauis moribus amittitur. Hinc est quod delicta quædam grauiora solemus mortalia peccata appellare, ut in cap. vnum orarium. dist. xxv. scilicet, quod soleant animabus mortem afterre, & immortalitatem adimere: immortalitatem autem non perpetuitatis: nam & anima damnatorum perpetuo durant, sed beatitudinis: & hoc modo, & secundum hanc intelligentiam forte profani scriptores appellant Deos immortales. Tertia appellari potest immortalitas famæ, siue gloria, & est cum quis præclare gestis

Immortalitas
quadruplicis.

Immortalitas
perpetuitatis.

Immortalitas
beatitudinis.

Mortalitas
peccata carceris cap-
pelata.

Immortalitas
famæ.